

„IK ZAL HANDHAVEN.”

Het is een merkwaardig verschijnsel.

Ons land moge klein zijn; ons volk worde niet zelden gesmaald als de „Chineez van Europa” — onze historie blijft toch altijd een wondere aantrekkingskracht oefenen op den vreemdeling, die er mee in aanraking komt!

Men moet dan ook ver teruggaan in de geschiedenis der menschheid, om een tweede voorbeeld te vinden van een klein volk, saamgedrongen in een uithoek van Europa, in een slobland, dat het met taaië volharding op de zee veroverde, en dat alevél zóó groote macht oefende, mee aanzat, soms vóórdat in den Raad der Grooten; dat zijn vlag plantte in vijf werelddeelen; den aardbol omspande met een gordel van koloniën en factorijen en zóó meelde, dat een eeuw lang hier het schakelbord stond, waar de draden der Europeesche Diplomatie te zamen kwamen.

Dat móét den vreemde bekoren.

Ziet hij Frankrijk groot worden onder Napoleon; Duitschland stijgen in macht onder de geniale leiding van Bismarck; de verklaring ligt voor de hand! Een machtig volk, een gunstige centrale positie in Europa en een groote onder de kinderen der menschen, die al de sluimerende energie in dat volk wekt en op één doel richt . . . 't is alleszins begrijpelijk.

Met ons is het zoo anders.

De drie miljoen bereiken we zelfs in onze gouden eeuw niet. Onze omslachtige regeeringsvorm scheen er wel op gemaakt, om het krachtigste gouvernement te verlammen. Onze gerekte landgrens grillig uitgeteekend op de kaart, bood nergens een natuurlijke verdedigingslinie; wij waren vrijwel aan 't goeddunken overgeleverd van wie ons aanvielen.

Toch wonnen we den strijd met Spanje.

Toch boden wij Engeland het hoofd.

Toch bleven we staande, in dat immer gedenkwaardige jaar 1672, toen de dubbele macht der groote mogendheden van West-Europa onze schouders ter aarde trachtte te drukken; toen Frankrijk en Engeland ons naar de keel sprongen, terwijl Munster en Keulen — kleine keffers achter woedende doggen aan — ons in de beenen beten.

Menig verdicht verhaal lijkt meer waarschijnlijk dan tal van episodes uit de historie onzes volks. Nogeens, verwonderlijk is het niet, dat de vreemdeling stilstaat en onze geschiedenis maakt tot een voorwerp van ijverig onderzoek.

Uit de laatste helft der vorige eeuw noemen we slechts *Motley* en *Campbell*, die, na grondige bestudeering der bronnen, geschiedkundige werken schreven, die onze historische literatuur ten zeerste verrijken.

Marjorie Bowen, de auteur van „Ik zal Handhaven” moge niet met deze beide mannen in één adem zijn te noemen — we moeten toch eerbied hebben voor het historisch materiaal, dat verwerkt is, vóór een boek als dit kon geschreven worden.

„De Prins en Johan de Witt” kan het heeten. Om deze twee toch beweegt zich 't gansche boek. 't Begint in 1668, als *De Witt*, na 't sluiten der Triple Alliantie, op 't hoogste punt van zijn politieke voorspoed staat, en 't eindigt in 1672, als de pas gekozen stadhouder door de inundatie van de Hollandsche waterlinie het voortdringen der Franschen voorloopig heeft gestuit en de *De Witt* onder de bloedige wraakoefening van het woest gepeupel zijn bezweken.

Daar behoorde moed toe voor den vreemdeling, om dit onderwerp te behandelen.

Nieuw is het zeker niet!

Meer dan een onzer beste auteurs heeft reeds uit hetzelfde tijdvak en rondom dezelfde hoofdpersonen de stof gezocht voor novelle en roman; zelfs voor strijdbrochures!

Toch onderscheidt het boek van *Marjorie Bowen* zich op eigenaardige wijze van hetgeen andere auteurs over dit tijdperk gegeven hebben. Zoo laat b.v. *Schimmel* in zijn *Mary Hollis* ons den Prins zien, tijdens zijn verblijf aan 't Engelsche hof in 1671, en laat hij hem, den „Hollandschen boer”, achter 't geheim verdrag van Dover komen, door den in voortdurenden geldnood zittenden *Karel II* met zijn allerchristelijkste Majesteit van Frankrijk gesloten, ter verdeeling onzer republiek. Zoo laat hij hem ook in *Sinjeur Semeyns* zien, zooals hij in 1672 den wanhopigen strijd met *Lodewijk XIV* aanvaardde. Maar in beide werken staat de Prins toch in den roman als bijfiguur, die wel vanwege eigen grootheid onweerstaanbaar aantrekt, en waar hij verschijnt, de andere figuren, zelfs de hoofdpersonen in de schaduw stelt, maar om wiens wille dan toch niet in de eerste plaats het boek geschreven is.

In dit toch is het anders.

Een roman kan men 't met den besten wil niet noemen en het doet ook geen moeite, de allures er van aan te nemen. Van 't begin tot het eind borduurt de auteur op zuiver historisch stramien en teekent daarop haar twee figuren: den Prins en Johan de Witt. Nergens een „knoop,” een verwikkeling of intrigue, die de romanière verraadt. Uit historische gegevens heeft ze haar beide hoofdfiguren, trek na trek, geteekend; ze laat hen geen stap doen buiten het historisch terrein, en als zij ze laat denken, spreken, handelen, dan is het niet de romanschrijfster, die haar fantasie vrij spel laat met de schepping van haar eigen brein, maar 't is de historischschrijfster, die uit de geschiedkundige gegevens en uit de psychologische kennis harer hoofdfiguren als 't ware met wiskundige juistheid berekend heeft, hoe en wát ze hebben gedacht, gesproken en gedaan.

't Boek is in drie deelen verdeeld.

't Eerste gedeelte speelt in 1668 en laat ons den 18-jarigen *Willem van Oranje* zien, zooals hij voor 't eerst positie neemt tegenover *De Witt*. Nog is hij „Kind van Staat.” Maar de oude Prins van Oranje en zijn oom, de Keurvorst van Brandenburg, hebben hem meerderjarig verklaard. De waakzaamheid van zijn gouverneur verschalkend, verlengt de Prins een onschuldig uitstapje naar Brabant tot een tocht naar Middelburg, waar hij door de oranjegezinde bevolking als een vorst ontvangen wordt, en als „Eerste edele” in de Staten van Zeeland zitting neemt. *De Witt*, die juist even te voren zijn medewerking had ingeroepen, om de woelingen der Oranjepartij te beteugelen, zag terecht hierin een uitdaging, die hem met zorg vervulde, en die hij beantwoordde door den Prins zoowel het kapitein-generaalschap als zijn zetel in den Raad van State te onthouden.

Het tweede deel speelt drie jaar later ruim.

De Witts staatkunde heeft gefaald. Gegrond als zij was op den naijver tusschen Frankrijk en Engeland, stortte ze als een kaartenhuis ineën, zoodra deze beide — zij 't voor een tijd — vrienden bleken. De Republiek kwam op den rand van haar ondergang. *Lodewijk XIV* begint zijn „militaire wandeling,” die in Amsterdam en 's-Gravenhage eindigen zal; de Staten zijn radeloos; de vernederendste voorwaarden achten zij aannemelijk . . . de spanning onder het volk wordt steeds gevaarlijker; het schreeuwt op de straten van „verraad”; het vloekt *De Witt* en roept om den Prins.

Het derde gedeelte brengt het einde.

Door de volksstem verschríkt geven de Staten toe; *Oranje* wordt tot stadhouder gekozen; *De Witt* legt zijn ambt neer. De onderhandelingen, zoo met Frankrijk als met Engeland, worden afgebroken; de inundatie der Hollandsche waterlinie komt tot stand; de militaire wandeling is gestuit en Holland tenminste tegen 't uiterste gevaar beveiligd . . . de Prins is „de” man in 't vaderland . . . en de gebroeders *De Witt* worden wreedaardig vermoord.

„Ik zal Handhaven” is een boek, dat boeit, dat ongemeen boeit. 't Is wel opmerkelijk. Schijn noch schaduw van een liefdesgeschiedenis komt er in voor. De vrouwen, die even ten tooneel verschijnen, zijn een Fransche demi-mondaine, die op *Willem van Oranje* al even weinig indruk maakt als de bijzit van *Karel II* in „Mary Hollis”, en dan de oude *Amalia van Solms*, 's Prinsen grootmoeder, die zich door *De Witt* de les voorzeggen laat. Behalve nog enkele vrouwen-figuren, die zeer op den achtergrond blijven, zijn 't al mannen, die op 't tooneel staan, en van „liefde” is geen sprake. Tijden en toestanden waren er niet naar . . .

Desniettemin boeit het buitengewoon.

Ook weet ieder vooruit den afloop der worsteling tusschen 't Oranjekind en 't regentenhoofd. 't Boek behoeft niet koortsig te worden doorgejaagd, om te weten wat de einduitkomst zij. Desniettemin . . . of wellicht mee daardoor? . . . houdt het boek u vast van 't begin tot 't eind, en zelfs wie uit den aard van zijn betrekking vaak boeken moet doorbladeren en doorneuzen, af en toe 'n bladzij opletend lezend, straks weer heele stukken overspringend, leest dit werk met kalme, maar steeds gespannen aandacht geregeld, ten einde toe uit.

Toch rezen enkele bezwaren bij ons op, die we niet vóór ons willen houden.

De schrijfster heeft ontgenzeglijk veel studie gemaakt van het tijdperk, dat zij beschrijft. Daar moeten we eerbied voor hebben. 't Valt uiteraard een vreemdelinge niet gemakkelijk, zich zóó in onze historie in te werken, dat ze er in thuis is, als in de kamers van haar eigen woning: *Marjorie Bowen* is het gelukt. 't Is een „heele hijsch” — als men zegt — zelfs voor 'n Hooger Burger, die naar 'teind-diploma dingt, om een goeden kijk te hebben op de samenstelling onzer staatsmachine, tijdens de Republiek; *Marjorie Bowen* is hierin geslaagd.

Er is iets anders, waarin zij minder goed slaagde. 't Komt

ons voor, dat haar het moeilijkste van haar taak niet geheel gelukte: door te dringen in 't innerlijk leven van haar beide hoofdpersonen; te blikken ook in de diepste schuilkamers van hun hart.

Neem bv. *Willem van Oranje*. Zij wéét, dat hij Calvinist was en laat het hem zeggen ook. Zelfs heeft hij 'n keer de praedestinatie... in den mond. Maar van een Calvinistisch leven merken we niet veel; meer dan eens schijnt een onbedwingbare eerezucht de groote motor te zijn, die hem in beweging brengt; het is een „Calvinisme van den kouden grond,” verflent en verschrompeld; déze *Willem* gaat zijn eigen gang, en men merkt zoo weinig, dat hij zich voelt een instrument in de hand zijns Gods. Hij zoekt teveel zichzelf en te weinig de eere Gods.

En zoo min de schrijfster *Willem van Oranje* als Calvinist begrijpt, zoo min kent ze ook in den grond ons Calvinistisch volkskarakter. Zij heeft er blijkbaar niets van gemerkt, hoe onder 't bestuur van *De Witt* de kerk op libertijnsche wijze is geknecht, en hoe het volk van zijn stadhouder zoowel de bevrijding des lands als die der kerk verwachtte.

Telkens wijst ze er op, dat *Willem* in 't bezit was van „den naam.” Alsof de Oranjenam magische kracht bezat; alsof het niet waren de *beginselen*, die 't Oranjehuis steeds had voorgestaan, waarmee het volk zich verwant gevoelde!

Zij kent blijkbaar het Calvinisme slechts van hooren-zeggen. Onze aanmerking bedoelt niet af te breken. Zij wil slechts wijzen de zwakke plek van een uitnemend boek, waaraan ons volk, en niet het minst „jong-Holland” hopen we, op ouderwetsche manier „smullen” zal!

P. BR.

De dag der kleine dingen.

Van den 13^{en} tot den 19^{en} December l.l. was er in Den Haag een tentoonstelling geopend, evenals daarvoor in Amsterdam en Rotterdam, een tentoonstelling, gelijk er nooit eerder een geweest is. 't Was er een van landbouwproducten uit Palestina en van voortbrengselen der kunstvlietschool Bezaleël te Jeruzalem, een Joodsche tentoonstelling dus, die ten doel had de aandacht te vestigen op wat het Zionisme in enkele jaren daar tot stand heeft gebracht.

Wie nu een grootsche tentoonstelling verwachtte, werd teleurgesteld. 't Was de dag der kleine dingen. Op een tafel stonden flesschen wijn, honing en olie, en schalen met amandelen en uitgeperste olijven. Daarnaast op den vloer een stapel blokjes zeep. Dat was de tentoonstelling van producten. Die van Bazaleël was grooter. Ik zag er een tafel met vouwbeenen en lijstwerk, vitrines met goud- en zilversmeewerk, weefsels met goud- en zilverdraad, koperen gegraveerde wandtegels met Hebreeuwsche opschriften, tapijtwerk, op Perzische tapijten gelijkende. En voorts waren 'de wanden versierd met eenige schilderijen, o.a. van Jozef Israëls, met foto's van Palestijnsche landbouwendernemingen en scholen, met kunstprenten, op Israël betrekking hebbende, en ten slotte met teekeningen, vervaardigd door de leerlingen der Bazaleëlschool. Voorts stond er nog een tafel met nieuwe Joodsche literatuur, voornamelijk in het Duitsch, en hing aan den wand een verzameling van Zionistische bladen in velerlei talen, — in het Nederlandsch de Joodsche Wachter. Ten slotte een tafel, waar brochures over het Zionisme werden verkocht.

En toen ik dat alles bekeken had, nam ik nog een tweede tentoonstelling op. Ik lette op de bezoekers. 't Was er vol, en 't waren allen, — met enkele uitzonderingen — Joden. Ouden en kinderen, mannen en vrouwen, aanzienlijken en zeer geringen, die ook wenschten te zien, wat ze beschouwen als den dageraad van een nieuwen dag.

Ik stond met een Jood voor een teekening: Müde Wanderer, (moede zwervers,) en we spraken er over, toe dat plaatje een zinnebeeld is van de natie, die hier

in vrede leeft, maar op zoovele plaatsen geen rust vinden kan. Ik hoorde een ouden man zeggen: „Ik kom er niet meer,” waarop zijn metgezel antwoordde: „Daar kun je nog niets van zeggen.” Dát was mij óók een tentoonstelling.

Natuurlijk stond ik aan het boekenstalletje, en ik wensch de lezers thans iets mede te deelen van wat tot dusver door de Joden in Palestina tot stand is gebracht.

Vooraf ga de mededeeling, dat Palestina, ongeveer zoo groot als Nederland, tegenwoordig een bevolking heeft van 700.000 zielen, waarvan 100.000 Joden, 80.000 Christenen en de overigen Arabieren. Van de Joden wonen de meesten in de steden, in Jeruzalem 53.000 (van de 80.000 inwoners der stad) en op het platteland slechts 7000. Die laatste zijn de kolonisten, de voorttrekkers in den strijd tot de vreedzame verovering van het land.

De Joden in de steden zijn ten deele een bevolking, die er sinds eeuwen woont; ten deele ook zijn het pelgrims, die gekomen zijn om op de heilige plaatsen te sterven. De Zionistische beweging wil echter in het land niet sterven, maar leven, en richt zich daarom niet op de steden, maar op het platteland. Want zal een volk in een land bestaan, dan moet er landbouw en veeteelt zijn.

De vraag is dus geweest, of Palestina voor deze bedrijven geschikt is, en de tentoonstelling gaf daarop het antwoord. Men kan het land, wat de gesteldheid betreft, in vier strooken verdeelen, die Noord-Zuid loopen.

1e. Het kustgebied met drie vruchtbare vlakten. De vlakte Sefela tusschen Gaza en Jaffa, (Joppe,) waar voornamelijk gerst wordt verbouwd. Dan de vlakte Saron van Jaffa tot Haïfa bij den Karmel, waar in de eerste plaats sinaasappelen worden gekweekt. In 1906 kon men 600000 kisten van deze vruchten uitvoeren, waarvan 60000 kisten uit de Joodsche kweekerijen kwamen. Voorts kweekt men er citroenen, olijven, vijgen, abrikozen, wijn en andere zuidvruchten. De grond is er uit zijn aard in den zomer te droog, maar men besproeit de akkers met water, dat door petroleummotoren uit den grond wordt opgepompt. Eindelijk nog de vlakte van Jizreël ten N. O. van den Karmel, die weer voornamelijk koren kweekt.

2e. De tweede strook is het West-Jordaansch bergland, waarvan de hoogste punten 1200 M. boven de zee zijn. Dit bergland bestaat uit kalk, en is zeer dor. Maar de kalk verweert en vormt een grond, waarin de olijfboom en de vijgeboom best willen groeien, als ze maar geplant worden. En het Zionisme is daar juist bezig olijfbomen te planten; het heeft daartoe zelfs een apart olijfboomfonds. Wie zes mark (f 3.60) zendt, krijgt een boom op zijn naam geplant. Na een drietal jaren geeft die boom vrucht, die gemiddeld f 1.50 waard is, terwijl de boom honderden jaren oud kan worden. Men is thans bezig aan den spoorweg van Joppe naar Jeruzalem een olijvenbosch aan te leggen, dat het Herzlwoud zal heeten ter gedachtenis aan Theodor Herzl, den stichter van het Zionisme.

3e. De derde strook is het diepe Jordaandal, dat in zijn benedendeel, waar de Doodse Zee 394 M. lager ligt dan de zeespiegel, een tropisch klimaat heeft, en een uitstekend land is voor bananen en dadels, die er nu reeds groeien, en voor katoen en suikerriet, die men er denkt te kweken. Daarbij heeft men in het snelstroomende Jordaananwater, met een verval van gemiddeld 3.5 M. per K. M., een rijke bron van electricische kracht voor de toekomstige fabrieken.

4e. Aan de overzijde van de Jordaan volgt een hoogland van vulkanisch gesteente, waarvan sommige deelen buitengewoon vruchtbaar zijn. Het grootste deel is uitmendend weiland, in het Westen geschikt voor koeien, in het Oosten voor schapen en geiten.

Het water van de Doodse Zee bevat kali- en broomzouten; asphalt, zwavel en petroleum worden bij die zee en bij het meer van Tiberias gevonden, terwijl het oude Gilead aan de overzij van de Jordaan rijke fosfaatbeddingen heeft.

Regenrijk is het land niet; toch valt er ongeveer evenveel regenwater als in ons land, maar het valt alleen in den winter, van November tot April. In den zomer regent het niet. Men zal dus weer, evenals in oude tijden, het regenwater in putten en waterleidingen moeten bewaren.